

BALIM SULTAN ERKÂNI VE BEKTAŞI / ALEVİ ERKÂNINI ANLATAN BİR ESER

BALIM SULTAN PRİNCİPLES AND A WORK OF ART ON FUNDAMENTAL BEKTASHI/ ALEVI RULES

Şakir KEÇELİ

Arapça olan **erkân** sözcüğünün kökü bir şeyin olmazsa olmazı, en sağlam yanı, temel direği anlamına gelen **rûkn** sözcüğüdür.

Rûkn sözcüğünün çoğulu olan **erkân** terimi, **tarikât** veya **tasavvuf dilinde**; tarikât adabı (ilkeleri) **tarikât üyelerinin** ve **tarikât ehlinin** uyması gereken usul (yöntem) ve kurallar anlamına gelir.

Bektaşilik ve Alevilikte yola giren (nasib alan, ikrar veren) her can tören sırasında **aydınlaticısına** (dede veya babaya) “**sır saklamak**”, “**gördüğünü örtüp görmediğini söylememek**” konusunda ant içer veya söz verir. Aslında bu ant sadece, Hz. Muhammed’i temsil eden **aydınlaticıya** veya **yol kardeşlerine** karşı verilmemektedir. Onların yanında **Tanrı, Muhammed, Ali, Kutuplar Kutbu Hacı Bektaş Veli** ve evreni yönettiğine inanılan **Kırk Abdal’a** karşı da yapılmaktadır. Çünkü Hz. Muhammed’e verilen andı düzenleyen **Fetih Süresi** 10 âyetinin meali şöyledir: “*Sana biat edenler (ant içenler) ancak Allah’a biat etmiş olurlar. Allah’ın eli onların elleri üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allaha verdiği sözü yenire getirene Allah büyük bir mükafat verecektir*”.¹

Bu nedenle Alevi / Bektaşiler arasında sıkı sıkıya uyulan ve yüzlerce yıldan bu yana asla çiğnenmeyen şöyle bir kural vardır: “**Sırrı sır etmek**”. Bu kurala aykırı davrananlar düşkün sayılmışlardır.²

Zaman Değiştikçe Hükümler de Değişir

İslâm dininin ve hukukunun temel ilkelerinden birisi de şudur: “**Tegayyür-i zaman/ Tegayyür-i ahkâm**”. Yani, “**Zaman içinde koşullar değişince hükümler, kurallar da değişir**.”

Bu kural İslâm dininin temeli olan **Kur’an-ı Kerim** yorumları için bile geçerlidir. Nitekim “**konusan Kur’an**” diye adlandırılan **Hz. Ali’nin** oğlu **Hz. Hüseyin’in** torunu **Zeyd Bin Ali**;

1 Bu âyet, **ister Alevi olsun, isterse Bektaşî**, ikrar töreni sırasında istekliye (tâlibe) **pençe** veya **erkân çalınmadan** (vurulmadan) önce okunur.

2 Düşkünlük ve sır (giz) konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız: Doç. Dr. Bedri Noyan, **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, Ardıç Yayınları ve Şahkulu Vakfı Ortak Yayını, Ankara 2006, c. 7, s. 325 ve 365 ve diğerleri.

Kuran, “Dört yönlü bir kitaptır: Bütün insanların bildiği helal ve haram yönü, Arapların bildiği Arapça yönü ve Allah’tan başka kimsenin bilmediği te’vil yönü³...”

Biz Bektaşî ve Aleviler, Hz Muhammed’e ait bir buyruğa (hadise) dayanarak, **özünü bilen insanın Rabb’ini de bileceğine** ve bu nedenle Kur’an’a bâtinî yorum verebileceğine inanırız.

Demek ki, **Kur’an-ı Kerim’in lâfzı, yani sözleri değişmez** ama yorumu yorumlayanın bilgi birikimine göre değişirmiş. Elektriğin, elektromikroskopun, atomun, nötron ve protonların, quarkların bilinmediği bir çağdaki Kur’an yorumu ile günümüzdeki yorum farklı olacaktır.

Sorunun Bir Başka Yönü Daha Vardır

Bugün bizim **meydan / cemevlerimiz** ve burada yaptığımız tüm konuşmalar, yerin yüzlerce kilometre yukarısından dinlenebilmektedir.

Yine bizim **zahirlerden** (yani Bektaşî / Alevi olmayanlardan) sakladığımız erkânnamelerimiz, gelişmiş (emperyalist) ülkelerin kütüphanelerinde bulunmakta ve İngiliz, Fransız ve Alman okuyucuları bu kitapları okuyabilmektedir.

Bu durumda erkânnameimiz sadece, kendi insanlarımız için sır (giz) olmakta, onlar da bu gizlilikten ve cehaletten kaynaklı olarak, hakkımızda çirkin iftiralarda bulunabilmektedirler.

Bu koşullarda “**sırrı sırr etme**”nin bir anlamı kalmış mıdır?

Gizliliği Kaldırma Girişimi Yeni Değildir

Yirminci yüzyılın başlarında, Bektaşîler **Balım Sultân Erkânâmesi**’nin üzerindeki gizi kaldırıp kaldırmamayı ve erkânnameye **çağa uygun değişiklikler yapıp yapmamayı** tartışmaya başladılar. Ama bu tartışma, **tutucu ve şekilci aydınlatıcıların** egemenliği ile son buldu. Böylece Bektaşîler pencerelerini dünyaya kapattılar.

İnancımıza göre bir Bektaşî aydınlatıcısı olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1935-1936 yıllarında **Bektaşî tekkelerinin yeniden açılmasına karar vermiştir**. Ama onun şöyle bir koşulu vardır: **Balım Sultân Erkânâmesi**’nin **çağa uyarlanması ve dilinin genç kuşakların anlayacağı bir hâle getirilmesi**...

Bu öneri babalar arasında tartışma başlatmıştır. Bu tartışma iki yıl kadar sürmüştür. Bu iki yılın sonunda Bektaşî babaları, Atatürk’ün haklılığına karar vermişler; ama bu arada Atatürk yatağa düşmüştür.

O yüce insanın **Hakk’a yürümesinden sonra, bu ülkeye egemen olanların ufku çok dar olduğu için Bektaşî tekkelerinin açılması, yeniden Hakk Erenlerin yardımına kalmıştır**.

Doç. Dr. Bedri Noyan Dede babanın halka açılması kanısındadır. Ama karar vermeden önce bu konuyu tartışmaya açmıştır. Bu tartışma sonunda erkânamenin üzerindeki gizlin kaldırılmasına, dilinin de genç kuşakların anlayacağı hâle getirilmesine karar

3 Bu olaylar hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Doç. Dr. Bedri Noyan Dede, **Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevilik**, Ardıç Yayınları, Ankara 2003, c. 6, s. 58 ve 63; ayrıca öteki sayfalar.

verilmiştir. Bu kararın verilmesinde **Hakk'a yürüyen** (ruhu sevinç ve mutlulukla dolsun... Devri en güzel olsun...) **Girit Kandiye Horasanlı Ali Baba Dergahı Post-nişini Ca'fer Bektaş Halifebaba Erenler'in** büyük katkısı olmuştur.

Böylece **Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik** adlı yapıtın 8 ve 9. cildi Noyan Dede Baba tarafından kaleme alınmıştır.

Kitabın ilk bölümlerinin yayına hazırlanmasında, **Hacıbektaş ilçesinin** değerli evladı **Hakk'la Hakk olduğuna inandığımız Ali Sümer Babaerenlerin** önemli katkıları olmuştur.

Ardıç Yayınları (Dede Baba'nın da katkıları ile) bütün **gül-bânkaları** (hayırlıları, tercümanları), şiir şeklinde yeni dile çevirmiştir. Böylece **cemlerimizde okunan tercümanlar** (dualar) herkesin anlayacağı hâle getirilmiştir.

Erkânmemizle ilgili kitap, **Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik adlı çalışmanın 8'inci ve 9'uncu ciltlerini oluşturmaktadır**. Okuyucuya sunulmuş olan 8'inci cilt ibadetle ve ibadet yerimiz olan **meydan/cemevi** ile ilgili ayrıntılı bilgiler verildikten sonra, ibadet bölümüne geçilmektedir. Bu bölümde de şunlar işlenmiştir:

1) İkrar (nasib) töreni 2) Derviş olma erkânı 3) Babalık erkânı 4) Halifebabalık erkânı 5) Mücerretlik erkânı 6) Sofyan Süreği ve Kızılbaşlık Meydanı (Cem Töreni) 7) Alevilerde Cem ve Töreni 8) Mazbata, hilâfetname örnekleri (orijinalleri ve Türkçeleştirilmiş şekilleri). Kitap bu cildin kaynaklarını da birer birer vermektedir. Son olarak da arama fihristi (kişileri, yerleri ve kavramları arama fihristi) ile bitmektedir.

Kitabın, yayına hazırlanan **dokuzuncu cildinde ise şu konular yer almıştır: 1) Hizmet Görme (Alevilerde görgü), yani baş okutma erkânı 2) Nevruz törenleri ve erkânı 3) Muharrem erkânı 4) Sofra erkânı 5) Çocuğa ad verme erkânı 6) Nişan ve nikâh erkânı 7) Cenaze erkânı vb.**

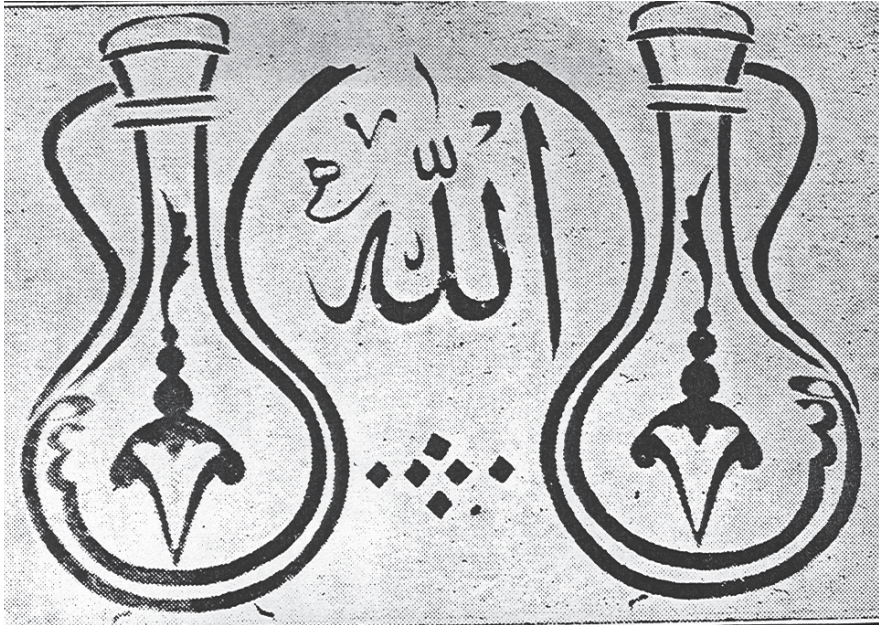
Kitabın 8'inci cildini okuyan okuyucu iki gerçekle daha karşılaşacaktır:

1. Alevilerin görgülerinde (Birlik cemi veya musahip erkânı) okunan hayırlılarla (gülbank / tercüman) Balım Sultan Erkânı'nda geçen hayırlılar arasında en ufak bir farklılık yoktur.

2. Yine her iki anlayışın ritüelleri arasında da bir fark bulunmamaktadır. Sunulan bu **gerçek, yani yazılı belgeler; Bektâşilik-Alevilik ayrımının anlamsızlığını da gösterecektir.**

Bu kitap bundan birkaç yıl önce yayına hazır hâle getirilmişti. **Kültür Bakanlığının desteğini çekmesi, yol kardeşlerimizin okuma alışkanlığının bulunmaması yüzünden** yayınlanamıyordu. Can kardeşlerimizden biri yüklü bir bağış yaparak kitabın okuyucuya ulaşmasını sağladı.

Bu Can'ın adını **Bektaşî ahlâkına aykırı bulduğu için açıklayamıyoruz**. Ama hizmetlerinin Hakk Erenler katında kabul olmasını da diliyoruz.

Bektaşı Figürleri